

УДК 811.111'367.623 Оксана Кечеджі

(Маріуполь)

АД'ЕКТИВНІ СУФІКСИ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ

В СИСТЕМІ СЛОВОТВОРУ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена розгляду етимологічно гетерогенних ад'єктивних суфіксів, які функціонують у системі словотвору сучасної англійської мови. Зроблено аналіз зазначених морфем з погляду їх етимології та продуктивності.

Ключові слова: словотворчий елементи, словотвір, лексичні інновації, деривати.

The paper deals with the etymological heterogeneous adjectival suffixes which function in the word-formation system of modern English. The analysis of mentioned elements from the point of view of etymology and productivity were reviewed.

Key words: elements of derivation, word formation, lexical innovations, derivatives.

Словотвір привертає увагу багатьох науковців, оскільки він є головним чинником, що сприяє розвитку словникового складу англійської мови на всіх її етапах [2, с.29]. Вивчення процесів словотвору пов'язано з необхідністю визначення та аналізу численних інновацій-дериватів, які постійно з'являються в лексиконі сучасної англійської мови. Для цього необхідно регулярно здійснювати аналіз дериваційних інновацій, а саме – класифікувати нові лексеми згідно їх загальним властивостям та виявляти продуктивні словотвірні моделі, розглянути семантичні особливості, словотворчі моделі та засоби.

Об'єктом нашого дослідження стали ад'єктивні суфікси іншомовного походження сучасної англійської мови, предметом – особливості їх функціонування в сучасній англійській мові.

Актуальність зумовлена відсутністю комплексних досліджень ад'єктивних суфіксів іншомовного походження, а також тим фактом, що етимологічно гетерогенні ад'єктивні суфікси є доволі численними та утворюють ряди лексичних інновацій.

Матеріалом дослідження слугували 22 етимологічно гетерогенних ад'єктивних суфікса, лексикографічні англомовні джерела, англомовні періодичні видання, а також ресурси Інтернет.

Метою нашого дослідження є встановлення ролі гетерогенних ад'єктивних суфіксів у формуванні лексичних інновацій в сучасній англійській мові.

Поставлена мета зумовлює вирішення наступних завдань:

- ☐ визначити етимологію ад'єктивних елементів іншомовного походження;
- ☐ проаналізувати ад'єктивні морфеми іншомовного походження з точки зору їх функціонування та продуктивності;

☒ виявити роль ад'єктивних елементів у збагаченні словникового складу сучасної англійської мови.

Суфіксальний словотвір є одним із домінуючих способів збагачення словникового складу англійської мови. Саме тому він відзначається численною кількістю суфіксів. Однак, як зауважують науковці, довготривалість словотвору за участю афіксів, не є показником незмінності їх складу [2, с.31]. Одним із факторів розвитку суфіксального словотвору є наявність в системі англійської мови етимологічно гетерогенних постпозитивних дериваційних елементів та їх здатність утворювати численні інновації.

Серед суфіксів іншомовного походження значущу продуктивність виявляють словотворчі елементи, які беруть участь в утворенні прикметників, тобто – ад'єктивні афікси. Корпус нашої вибірки складається з 22 ад'єктивних етимологічно гетерогенних елементів сучасної англійської мови.

Оскільки аналізу підлягають ад'єктивні суфікси, можна одразу зауважити, що всі вони є постпозитивними словотворчими елементами та утворюють транспонуючі деривати за моделлю: твірна основа + суф. > прикметник. Таким чином, під ад'єктивними суфіксами нами розуміються словотворчі елементи постпозитивного характеру, які утворюють деривати-прикметники із будь-яких інших частин мови.

Ад'єктивні суфікси іншомовного походження класифікуються нами згідно належності твірної основи до певної частини мови, продуктивності використання ад'єктивних суфіксів іншомовного походження та етимології дериваційних елементів. Аналіз ад'єктивних похідних свідчить, що найбільш кількісною виявилася група відіменникових дериватів створених за участю ад'єктивних словотворчих елементів іншомовного походження. В зазначеній групі високу продуктивність утворення дериватів показують, головним чином, суфікси французького походження.

За участю етимологічно гетерогенний суфікс -able (-ible, -ble), який має значення “володіння деякими якостями або властивостями”, існує низка похідних-прикметників: FOI-able, lovable, peaceable, skinnable, thumbable, tri-ovenable, T-shirt-able тощо.

“Frankly, if you are going to attract industries into the province of Ontario to produce generating power, it seems to me that you would be at a very serious disadvantage if all of their financial information for everything they do in the world would become FOI-able for all their competition to access sensitive information,” he said. (The Toronto Star, June 22, 2002).

One of the leaders of this movement was the philosopher Rene Descartes. As well as coining one of the world's most T-shirtable slogans, he tried to bring the new mechanistic perspective to bear on the mind/body issue. (International Journal of Market Research, June 22, 2003).

За участю морфеми –able, окрім відіменникових дериватів, утворюються також і віддієслівні прикметники зі значенням “можливість здійснення”, які, згідно опрацьованому нами матеріалу, за своєю кількістю не поступаються відіменниковим дериватам: acceptable, adaptable, admirable, drinkable, eatable, flexible, moveable, passable, spinnable тощо.

Як свідчать наведені приклади, ад'єктивний постпозитивний елемент французького походження -able приєднується як до запозичених основ так і до власномовних та виявляє високу продуктивність утворення дериватів.

Не поступається продуктивністю суфікс французького походження -al, який утворює відносні прикметники: amphibological, attentional, computational, emotional, functional, intellectual, national тощо. Однак, стосовно елемента -al, вважаємо доречним зазначити, що постпозитивний транспонуючий елемент -al утворює відіменникові деривати переважно від основ французького та латинського походження. Цей факт знаходить своє підтвердження у наступних прикладах похідних прикметників: accidental, additional, angular, comical, hysterical, theatrical і т.д.

До продуктивних ад'єктивних словотворчих елементів французького походження відноситься також -ic. Зазначена морфема утворює такі прикметники як a-geographic, altruistic, atomic, electronic, Islamic, monolithic, mythic, parasitic, strategic, terrific, testosteroneic. Наведені приклади свідчать, що деривати, які утворені за участю ад'єктивного елемента -ic, головним чином, є відіменниковими похідними.

It is not bin Laden but Al Qaeda that turns out to be unkillable. Before 9/11, Al Qaeda was a hierarchical body with a central command and, in Afghanistan, a country of its very own. Now it has neither country nor command, and a new, diffuse and decentralized organization has taken its place – “Al Qaeda 2.0,” as Peter Bergen calls it. This new Al Qaeda is, if not “virtual,” then at least a-geographic. (The New York Times, December 29, 2002).

And at least Thelma and Louise stop short of emulating Butch Cassidy and the Sundance Kid, who use their remaining ammunition to go out in a blaze of testosteroneic glory. (Simon & Schuster, May, 2003).

Окрім постпозитивного -able, в утворенні віддієслівних прикметників, активну участь приймає ад'єктивний елемент французького походження -ive. В сучасній англійській мові існують численні деривати-прикметники, які утворені від дієслів за участю морфеми -ive: affective, collaborative, collective, competitive, deliberative, detective, disruptive, explosive, narrative і т.п.

From social lending (Zopa), to car sharing (Zipcar) to co-working (HubCulture), to peer-to-peer rental (Zilok), to collaborative travel (Air BnB), to neighborhood sharing schemes (WeCommune), ... people are already using the principles and dynamics of Collaborative Consumption – organized sharing, bartering, lending, trading, renting, gifting and swapping through online and real-world communities – to get the same fulfillment and benefits of ownership with reduced personal burden and cost and as well as lower environmental impact. (HarperBusiness, April 1, 2010).

Competitive compassion between richer governments seems to be working. Germany, which cut foreign aid last year, has more recently followed Spain, France and the UK and set a deadline to reach the longstanding United Nations target of 0.7 per cent of national income. Japan, which has also been cutting aid, has backed its campaign for a permanent seat on the UN Security Council by promising to double assistance to Africa. (Financial Times, April 12, 2005).

Окрім зазначених ад'єктивних елементів, існують інші етимологічно гетерогенні морфеми французького походження, які беруть участь в утворенні похідних-прикметників:

1) віддієслівний -ant: clamant, defiant, radiant;

2) віддієслівний -ative, який позначає властивість або схильність до чогось: pejorative, talkative;

3) -ese (утворює прикметники, які позначають національність або мову): Chinese, Japanese, Vietnamese;

4) -esque, який утворює прикметники зі значенням “виконаний в якомусь жанрі”: arabesque, Byzantinesque, Dantesque, Japanesque, Romanesque; або прикметники з позначенням якості: picturesque, statuesque;

5) -ous, який має значення “володіти певною ознакою”: abominous, acetous, anonymous, bicephalous, capricious, dangerous, dubious, hazardous, heterophyllous, righteous, spacious;

6) відіменниковий -y: bloody, dirty, healthy, horsy, nervy, newsy, panicky.

Однак, як свідчить наш фактичний матеріал, в сучасній англійській мові наведені ад’єктивні словотворчі елементи не виявляють високої продуктивності хоча вони й досі зустрічаються в цілій низки лексичних одиниць, які широко використовуються на сучасному етапі існування англійської мови. Свого часу вони визначалися високою продуктивністю, але, згодом, знизили свою активність утворення інновацій. На нашу думку, це, головним чином, пов’язано з підвищенням продуктивності інших синонімічних дериваційних морфем.

Наступну групу ад’єктивних афіксів, яку ми пропонуємо розглянути, складають елементи германського походження. Ця група не є численною. Нами було зафіксовано тільки три дериваційних морфеми: -ish, -ly, -ward(s). Стосовно зазначених словотворчих елементів, вважаємо доречним наголосити, що відіменникова морфема -ly (fatherly, friendly, hourly, weekly), яка передає значення характерної риси що позначена твірною основою або прикметники, що позначають період часу та -ward(s) (eastward, seaward, shoreward, skyward(s), south-westward), яка має значення “напрямок руху в будь-яку сторону”, на сучасному етапі, не відзначається високою продуктивністю в утворенні похідних.

До високопродуктивних ад’єктивних постпозитивних елементів зазначеної групи, на сучасному етапі, належить лише елемент -ish, який відбиває значення національності або мови і є синонімом непродуктивного дериваційного елемента французького походження -ese.

Аналіз фактичного матеріалу свідчить, що до групи етимологічно гетерогенних ад’єктивних елементів постпозитивного характеру відноситься також морфеми стародавніх мов: грецької та латинської. Однак, стосовно елементів класичних мов маємо наголосити, що, на сучасному етапі, вони не є продуктивними словотворчими елементами і деривати, які утворені за їх участю, не є інноваціями сьогодення:

1) -acious утворює прикметники зі значенням “володіти будь-якою ознакою”: mendacious, voracious;

2) відіменниковий -ary: budgetary, primary;

3) -atic (утворює відіменникові прикметники з абстрактним значенням): achromatic, aromatic, astigmatic;

4) віддієслівний -atory: explanatory, predatory;

5) -itious утворює прикметники від іменників, які мають закінчення -ition: ambitious, fictitious, suppositious;

6) відіменниковий -ine: adamantine, crystalline, porcine;

7) -oid(al) має значення “подібний; схожий; пов’язаний з; який має відношення до чогось”: adenoid, alkaloid, asteroid, trapezoidal;

8) -ory утворює відносні прикметники: amatory, compulsory, directory, hortatory, mandatory, perfunctory, predatory.

Враховуючи наш емпіричний матеріал, маємо наголосити, що група ад’єктивних суфіксів іншомовного походження є доволі численною. При аналізі продуктивності тієї чи іншої ад’єктивної морфеми ми керувалися частотністю їх використання в словотворі сучасної англійської мови. Наш емпіричний матеріал свідчить, що найбільш продуктивними, на сучасному етапі, є морфеми французького походження -able, -al, -ive. До непродуктивних ад’єктивних суфіксів належать: -ant, -ese, -ly, -oid, -y, -ward. Що стосується продуктивності етимологічно гетерогенних ад’єктивних елементів хочемо зазначити, що кількісне домінування непродуктивних морфем не впливає на чисельність інновацій, які з’являються останнім часом завдяки продуктивності -able (chewable, FOI-able, offshorable, skinnable, thumbable, tri-ovenable, T-shirt-able, ungoogleable), -al (digital, ecosexual), -ic (a-geographic, testosteroneic).

Корпус ад’єктивних суфіксів, головним чином, складають відіменникові елементи (able, -al, -ic, -ly, -ward, -y) та віддієслівні афікси (-able, -ant, -ive). Також маємо наголосити, що серед ад’єктивних постпозитивних елементів іншомовного походження простежуються низки семантично синонімічних морфем: -able, -ly, -y “відзначатися якістю або властивістю, яка позначена твірною основою”; -ese, -ish “позначають національність або мову”.

Перспективою нашого подальшого дослідження може слугувати аналіз етимологічно гетерогенних нетранспонуючих постпозитивних елементів, які беруть участь в утворенні інновацій в англійській мові на сучасному етапі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Айнбіндер М.И. Англо-русский словарь-справочник. Новейшие модели словообразования в языке Америки и Англии / М.И. Айнбіндер. – СПб.: Издательство “Деан”, 1999. – 96 с.
2. Амосова Н.Н. Этимологические основы словарного состава современного английского языка / Предисл. О.И. Бродович. Изд. 2-е, доп. М.: Книжный дом “ЛИБРОКОМ”, 2010. – 224 с.
3. Зацний Ю.А. Сучасний англomовний світ і збагачення словникового складу / Ю.А. Зацний – Львів: ПАІС, 2007. – 228 с.
4. Зацний Ю.А. Англо-русский словарь новых слов и словосочетаний (рубеж столетий) / Ю.А. Зацний. – Запорожье: Запорожский государственный университет, 2000. – 243 с.
5. Трофимова З.С. Dictionary of New Words and Meanings. Словарь новых слов и значений в английском языке / З.С. Трофимова. – М.: АСТ: Восток – Запад, 2006. – 320 с.
6. Delahunty A. From Bonbon to Cha-cha Oxford Dictionary of Foreign Words and Phrases / A. Delahunty. – New York, Oxford: Oxford University Press, 2008. – 411 p.
7. Longman Dictionary of Contemporary English. – Fifth impression. – Harlow, Essex: Pearson Education Limited, 2003. – 1950 p.

8. Martin H. Manser *The Facts on File Dictionary of Foreign Words and Phrases* / H. Martin. – New York: Checkmark Books, 2008. – 469 p.

9. Mary Varchaver, Frank Ledlie Moore *The Browser's Dictionary of Foreign Words and Phrases* / Mary Varchaver, Frank Ledlie Moore. – New Jersey: Castle Books, 2006. – 269 p.